

The background is a solid light orange color. On the left side, there is a large, semi-transparent circle. At the bottom, there is a line graph with four data points connected by lines, also in a semi-transparent light orange color.

Rodičovský konflikt v souvislosti s rozchodem a jeho prevence

RILSA Policy Briefs č. 7 | 2024

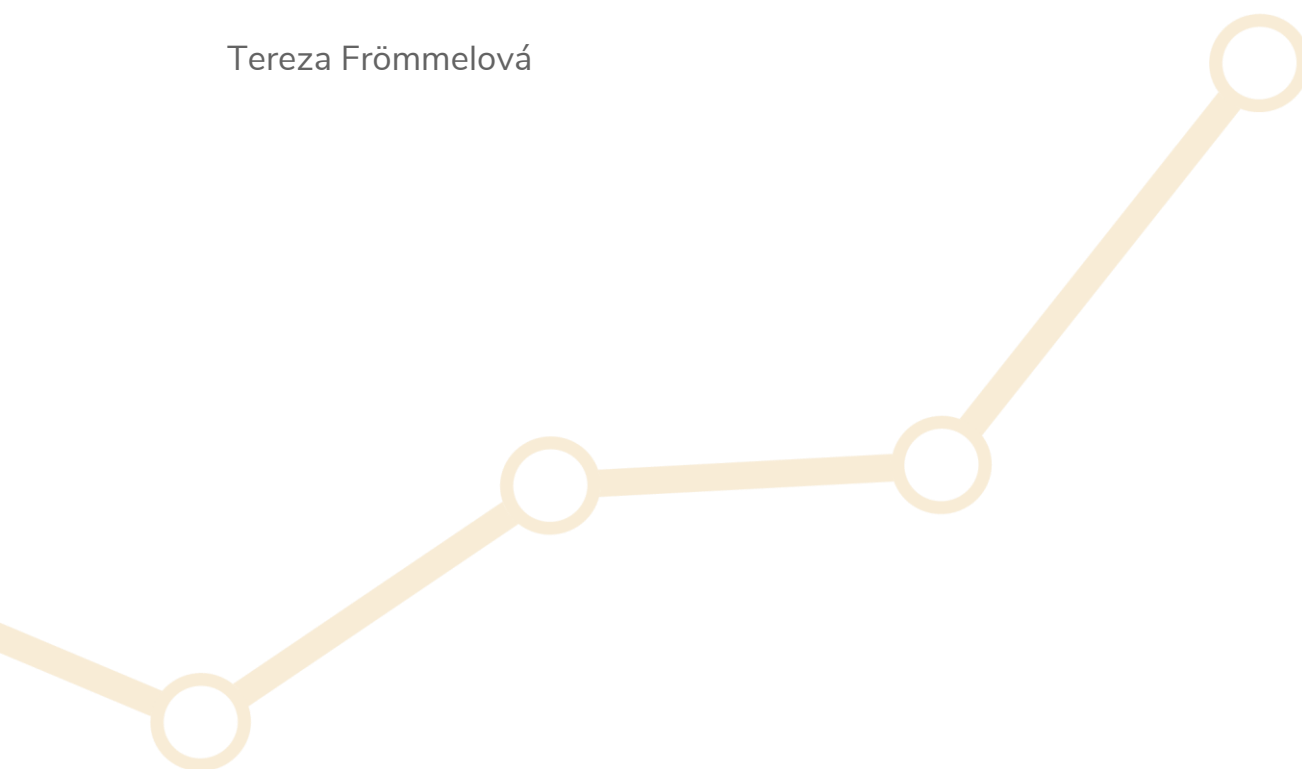
Jana Barvíková

Sylva Höhne

Jana Paloncyová

Naděžda Křečková Tůmová

Tereza Frömmelová

Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i., (RILSA) je veřejnou výzkumnou institucí provádějící aplikovaný výzkum v oblasti práce a sociálních věcí na regionální, celostátní i mezinárodní úrovni. Vykonává rovněž konzultantskou činnost, organizuje konference a vydává odborné publikace.

Svémi policy briefs nabízí RILSA stručná shrnutí odborných poznatků a kvalifikovaná doporučení ohledně aktuálních témat sociální politiky.

Shrnutí

- Tento policy brief představuje dílčí výsledky a doporučení rozsáhlého kvantitativního a kvalitativního výzkumu zaměřeného na porozchodové vyjednávání mezi rodiči a nastavení péče a výživy dětí.
- Individuální, společenské a systémové faktory často posilují rodičovský konflikt v období rozchodu či rozvodu rodičů. Roli hrají jak mylné představy o typech péče a jejich právních aspektech, rodičovské odpovědnosti, smyslu výživného a způsobu jeho určování (a to i ze strany širší rodiny a přátel), tak roztržitost a nejednotnost dostupných informací o dané problematice.
- Edukace rodičů v situaci rozpadu rodiny, podobně jako nabídka dotovaných psychologických služeb, se ukazuje jako nedostatečná a nesystematická.
- Rodinná mediace je využívána sporadicky, veřejnost o ní nemá dostatečné povědomí.
- Odborná pomoc (poradenství, psychoterapie, mediace, právní pomoc) je málo využívána rodiči s nižším vzděláním.
- Mnozí rodiče (i děti) se vyhýbají kontaktu s pracovníky orgánu sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) kvůli nízké důvěře v jejich aktivity, jež je mnohdy důsledkem i jeho negativního mediálního obrazu.
- Rozhodovací praxe je nejednotná. Nevědí-li rodiče, jaký přístup OSPOD a soudu a výsledek soudního řízení mohou očekávat, přispívá to k jejich nejistotě a zaujímání konfliktních strategií.
- Je žádoucí podporovat rozvoj interdisciplinární spolupráce (dle Cochemské praxe). V soudních okresech, kde je úspěšně aplikována, zpravidla bývá nastaven určitý způsob edukace rodičů a sjednocena rozhodovací praxe místních soudců. Postupně zde dochází k rozvoji potřebných služeb, spolupráce a vzdělávání všech zapojených systémových aktérů. Systém je tak pro rodiče přehlednější a rozhodovací praxe soudců předvídatelnější.

Důležitost výzkumu

Rozchod rodičů bývá v životech dětí i dospělých zcela zásadním předělem. Rodiče však mohou podniknout účinné kroky, jež jim toto náročné období a jeho důsledky pomohou zvládnout. Výzkumy ukazují, že pro děti nebývá traumatizující ani tak samotný rozchod rodičů jako konflikt mezi nimi. Myslíte-li rodiče během rozchodu a řešení porozchodového uspořádání péče a výživy především na potřeby dětí, se všemi změnami se mohou vypořádat snáze (Careyová & Rudkinová, 2024; Pemová & Ptáček, 2020; Drozd et al., 2016). Nicméně pokud jsou rodiče v zajetí emocí, nevraživosti, svalování viny jeden na druhého, mnohdy nejsou schopni ani rozhovoru či minimální dohody a nemají kapacity, aby skutečně vnímali potřeby svých dětí a jednali s ohledem na ně. Jejich rodičovské kompetence jsou sníženy. Hlavním motivem tohoto výzkumu bylo přispět k tomu, aby rozchod rodičů byl pro další život dětí co možná nejmenší zátěží.

Hlavní zjištění

Projekt „Dopady míry rodičovského konfliktu na dítě a role, jakou v nich hraje konkrétní forma porozvodového uspořádání péče“, řešený v letech 2019–2024, se zaměřoval na vývoj vztahu a konfliktu mezi rodiči před rozchodem a po něm, na způsob nastavení péče o děti a jejich výživy po rozchodu či rozvodu a zkušenosti i každodenní život rodičů a dětí v jednotlivých formách péče. Během tohoto obsáhlého výzkumu byla provedena řada kvalitativních a kvantitativních sociologických šetření, a to jak s odborníky zapojenými do řešení rodičovského konfliktu, tak s rodiči a mladými dospělými, kteří rozpad vztahu rodičů zažili. Dosažené výsledky jsou určeny Ministerstvu práce a sociálních věcí a odborné i laické veřejnosti.

Preference rodičů ohledně uspořádání péče zásadně ovlivňuje jejich postoj ke střídání dvou domovů dětmi. Rovnoměrné rozdělení častěji prosazují otcové, leckdy z obavy, že jim výlučná péče matky znemožní se plnohodnotně podílet na výchově a oslabí vztah s dítětem. Emoční náboj názvů (výlučná) péče jednoho z rodičů / střídavá péče a špatná informovanost laické i odborné veřejnosti o jejich reálných právních obsazích přispívají ke vzniku a eskalaci konfliktu (Lehmann & Barvíková, 2023). Rady a tlaky okolí bývají založeny na mylných představách o typech péče, rodičovské odpovědnosti po rozvodu, smyslu výživného, způsobu jeho určování. Namísto ke konsenzuálním řešením a sdílenému rodičovství obvykle posilují příklon ke konfliktním, silovým a neférovým strategiím, které poškozují vztahy rodičů i možnosti jejich spolupráce v péči o děti a řešení jejich záležitostí do budoucna. Konflikt mezi rodiči mnohdy vzniká i ze systému samotného či je jím podporován. Mezi důvody patří jeho nejednotnost a nepředvídatelnost, ale také deficit v oblasti služeb (Höhne et al., 2024).

Doporučení

- Šířit osvětu k posílení nové kultury řešení situace po rozpadu rodinného soužití ve smyslu sdíleného rodičovství, například skrze širokou mediální kampaň a vytvoření specializovaného webového portálu pro rodiče a odborníky, který nabídne státem garantované informace o typech péče a průběhu soudního řízení, metodické manuály k edukaci rodičů a zavádění interdisciplinární spolupráce, relevantní výzkumy apod. S ohledem na rozšířené mýty je nutné informace o potřebách dětí po rozchodu a jejich zajištění opírat o poznatky z výzkumu a zkušenosti z praxe.
- Nastavit jednotnost a předvídatelnost systému včetně rozhodovací praxe soudů a posílit důvěru veřejnosti ve vymahatelnost práva. Profesní postupy všech aktérů systému (OSPOD, soudy, advokáti atd.) by měly vycházet z dat, výzkumů a zkušeností z praxe (evidence-based přístup), nikoliv z osobních názorů, preferencí (modelu péče) či zažitých zvyklostí.
- Zrušit pojmenování forem péče (péče jednoho z rodičů / střídavá / společná) dle občanského zákoníku, namísto toho zavést, že tam, kde se o tom rodiče sami nedohodnou, určí rozsah péče každého z rodičů soud s přihlédnutím ke všem okolnostem u rodičů a zájmu dítěte.
- Podporovat rodiče v nalézání takových řešení, která zohledňují jejich možnosti a potřeby dětí a vedou k uzavírání mimosoudních dohod (vyjma okolností, kdy to není vhodné – např. domácí násilí), tedy k odklonu od řešení či eskalace sporu soudní cestou.
- Zvýšit nabídku edukace pro rodiče v situaci rozpadu rodiny (využívat při tom příklady dobré praxe i již zpracované manuály), zvážit zavedení povinnosti absolvovat edukaci formou e-learningu (např. dle dánského modelu, viz Nováková & Poláková, nedat.). Vytvářet formy edukace pro všechny cílové skupiny, včetně rodičů s nižší úrovní vzdělání a sociálního zázemí.
- Podporovat rozvoj interdisciplinární spolupráce a vznik pozice soudního sociálního pracovníka.
- Posilovat povědomí laické a odborné veřejnosti o mediaci, o jejím průběhu a účelu, ale i dovednosti mediátorů vést nemotivované rodiče k dohodě.
- Zvyšovat dostupnost kvalitních psychologických a psychoterapeutických služeb, legislativně zakotvit psychoterapii v zákoně o sociálních službách a živnostenském zákoně, pokračovat v podpoře zvýšení finanční dostupnosti psychosociální podpory preventivními programy zdravotních pojišťoven.
- Zlepšit obraz a prestiž pracovníků OSPOD jeho personálním posílením, důrazem na vzdělávání pracovníků a pozitivní prezentací v médiích.

Podrobněji viz Doporučení pro rodinnou politiku in Höhne et al. (2024, 276–285).

Literatura

CAREYOVÁ, Tanith & Angharad RUDKINOVÁ, 2024. Jak přemýšlí náš teenager? Praktická dětská psychologie pro moderní rodiče. Praha: Slovart, s. r. o.

DROZD, Leslie, Michael SAINI & Nancy OLESEN (Eds.), 2016. Parenting Plan Evaluation: Applied Research for the Family Court (2. vydání). Oxford, New York: Oxford University Press.

HÖHNE, Sylva, Jana BARVÍKOVÁ, Naděžda KŘEČKOVÁ TŮMOVÁ, Jana PALONCYOVÁ & Tereza FRÖMMELOVÁ, 2024. Dítě v rodičovském konfliktu II. Rodičovství před a po rozchodu. Praha: RILSA. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_561.pdf

LEHMANN, Štěpánka & Jana BARVÍKOVÁ, 2023. Dítě v rodičovském konfliktu I. Uspořádání péče o děti po rozchodu rodičů – představy, preference a realita. Praha: RILSA. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_545.pdf

NOVÁKOVÁ, Markéta & Pavla POLÁKOVÁ, nedat. Metodika edukace rodičů v rozvodové situaci. Cochem.cz, z. s. Dostupné z: https://www.cochem.cz/wp-content/uploads/2022/05/metodika_ekudace_rodicu_v_rozvodove_situaci.pdf

PEMOVÁ, Tereza & Radek PTÁČEK, 2020. Sdílené rodičovství. Brožura pro rodiče. Národní institut pro děti a rodinu. Dostupné z: <https://sdilenerodikovstvi.cz/#pro-rodice>

Autorky

Mgr. Jana Barvíková, Ph.D.

(jana.barvikova@rilsa.cz) je výzkumnou pracovnící v oddělení rodinné politiky RILSA. Zabývá se tématy z oblasti rodinné politiky a sociálně-právní ochrany dětí.

Ing. Sylva Höhne

(sylva.hohne@rilsa.cz) působí v oddělení rodinné politiky v RILSA. Odborně se zaměřuje zejména na sociálně-ekonomické podmínky rodin, systém finanční podpory rodin s dětmi, rodinnou politiku a služby péče o děti.

Mgr. Jana Paloncyová, Ph.D.

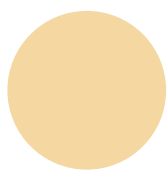
(jana.paloncyova@rilsa.cz) je vedoucí týmu rodinné politiky v RILSA. Zabývá se především rodinnou politikou, demografií, sociologií rodiny, sociálně-právní ochranou dětí a náhradní rodinnou péčí.

Mgr. Naděžda Křečková Tůmová, Ph.D.

[\(nadezda.kreckova@rilsa.cz\)](mailto:nadezda.kreckova@rilsa.cz) působí v oddělení rodinné politiky v RILSA. Věnuje se zejména sociologii rodiny, životním podmínkám českých rodin a náhradní rodinné péči.

Ing. Tereza Frömmelová

[\(tereza.frommelova@rilsa.cz\)](mailto:tereza.frommelova@rilsa.cz) působí v oddělení rodinné politiky v RILSA. Její odborností jsou především demografická témata související s plodností a porodností.

RILSA Policy Briefs

č. 7 | 2024

RILSA

Dělnická 213/12, 170 00 Praha 7
T: +420 211 152 711
E: rilsa@rilsa.cz
W: <https://www.rilsa.cz>
Datová schránka: xy9n88n

© Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i.
Praha 2024

RILSA Policy Briefs
ISSN 2788-2500

Toto dílo podléhá licenci Creative Commons. Uveďte původ.
4.0 Mezinárodní veřejná licence. (<http://www.creativecommons.org>)

Vznik tohoto policy briefu byl finančně podpořen z institucionální podpory na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace na období 2019–2024 a je součástí projektu „Dopady míry rodičovského konfliktu na dítě a role, jakou v nich hraje konkrétní forma porozvodového uspořádání péče“ (IP70612).